

Új kölcsönzési eljárás

Hazánkban ma már majdnem 9 ezer nyilvános könyvtár működik. Közöttük olyan új könyvtár típusok is, amelyek 1–2 évvel ezelőtt még ismeretlenek voltak: A városok különböző pontjain kis könyvtárfiókák, kölcsönzőállomások létesültek, nyaranta a strandokon, parkokban könyvkölcsönzés folyik. Sőt eljutottunk idáig, hogy még maguk a falusi könyvtárak is helyeznek ki a termelőszövetkezetekbe, a tömegszervezeti helyiségekbe, vagy a tanyaakra kisebb könyvtárakat. Az állami gazdaságok, gépállomások pedig az üzemegységekbe és a brigádszállásokra vándorládiákban küldik ki a könyveket.

Nyilvánvaló, hogy ezeknek a kis könyvtáraknak a kezelése más eljárást igényel, mint a nagyobb könyvtáraké. A jelenlegi kezelési utasítás azonban nem veszi figyelembe a kis könyvtárak eltérő sajátosságait. Ennek következtében az élet maga alakított ki itt a nagyobb könyvtáraktól eltérő gyakorlatot. Így sok helyen a meglévő központ: nyomtatványok felhasználásánál hevernek, a kis könyvtárak kezelői inkább a saját módszereikkel, füzetben tartották nyilván olvasóikat.

Eppen ezért szükséges az egyes könyvtárak igényeinek megfelelően a jelenlegi kölcsönzési szabályzat módosítása, figyelembe véve a Szovjetunió hasonló könyvtárainak tapasztalatait.

KÖLCSÖNZÉS 100 OLVASÓ ALATT.

Az egész kölcsönzési eljárás lebonyolítására egyedül a füzet szolgál. Ebben van az olvasók nyilvántartása is. Az egyes olvasókat nem betűrendben, hanem egyszerűen a beiratkozás sorrendjében vezetik be a füzetbe. Minden olvasó kölcsönzései számára két teljes lap van. A füzet rovatai:

A könyvtáros az olvasó személyi adatainak felvétele után még a füzet borítólapjának belső felén levő számsoros mutatót is kitölti. Ez a mutató meggyorsítja az olvasók adatainak kikeresését, segít megállapítani, hogy a kérdéses olvasó személyi adatai és kölcsönzései hányadik lapon vannak.

Olvasók névjegyzéke

Sorszám	Az olvasó neve	Sorszám	Az olvasó neve
1	Kovács Péter	17	Haranykónya
2	Antal Győző	18	
3	Keresztes György	19	
4		20	
5		21	

A kölcsönzés úgy történik, hogy a könyvtáros a megfelelő rovatba beírja a kölcsönzés napját, a könyv leltári számát, a könyv íróját és címét. Az olvasó a könyv átvételét aláírásával ismeri el. Amikor az olvasó a könyvet visszahozta, a könyvtáros a könyvet törli, »kipipálja« és az olvasó jelenlétében a visszaadás napját feltünteti az utolsó rovatban. (Helyes, ha a könyvtáros a névbetűjét is beírja a kelet mellé.) A könyvkölcsönzés ezzel az eljárással rendkívül leegyszerűsödik.

A nem állandó jellegű könyvtárakban pedig (strand-, üdülő-, parkkönyvtárak), ahol azonban nagy a forgalom és gyakran cserélődik az olvasótábor (kórházi kölcsönzőállomások), felesleges lenne minden olvasónak két teljes lapot lefoglalni a füzetből. Helyesebb minden egyes kölcsönzést egyszerűen egymás után bejegyezni egy füzetbe, amelyeknek a rovatát megegyeznek a fenti nyilvántartással, csak a részletes személyi adatokat tartalmazó rész marad el.

KÖLCSÖNZÉS 100–500 OLVASÓIG

Nagyobb könyvtárakban azonban, ahol az olvasók száma el fogja érni az 500 olvasót, de nem haladja meg, más eljárást kell alkalmazni. Itt továbbra is megmarad a kartoték, a cédularendszer, azonban a nyomtatványok egyes rovatai módosulnak.

Név: Kovács Péter

Sorszám: 1.

Foglalkozás: T. Sz. Cs. dolgozó

Az olvasó életkorától függően: Kor: 14 év alatt, 14–18 éves, (18–23 éves) 23 év felett
 Szex: férfi (helyzet: munkás, dolg. paraszt) értelmiségi, tanuló, egyéb.
 Iskola: végzettség: Elemi iskola (állatalkos, közép, főiskola).

Lakcím: Somogyvár, Rákóczi 16.

A könyvtár szabályait betartom

Kelt: 1953. év január hó 15. nap

Kovács Péter
(olvasó aláírása)

A kölcsönzés napja	Kölcsönzött könyv leltári száma	A könyv írója és címe	A könyv átvételét igazoló (olvasó aláírása)	A visszaadás napja
1953. jan. 15.	103.	Gorkij: <u>Az anya</u> ✓	<u>Kovács Péter</u>	febr. 4. Sa
jan. 15.	56.	Mikszáth: <u>Különös hárság</u> ✓	<u>Kovács Péter</u>	jan. 22 Sa

Személyi lap javasolt alakja a 100—500 olvasójú könyvtáraknál a következő:

Név: <u>Regyeri Klóra</u>	236.	
Nyitólap: <u>szövénő</u>		
Alkalmi: <u>Baja, Szarvasg. u. 11.</u>		
Zármasítás: <u>(munkás) dolgozó paraszt értelmiségi tanuló egyéb</u>		
Építettség: <u>elemi iskola, (8 általános) középiskola főiskola</u>		
Munkahely: <u>gyapjúszövőgárda</u>		
Telefon: <u>421.</u>	Születési éve: <u>1928.</u>	
Belépési nyilatkozat		
Alulírott ketelezem magam, hogy a könyvtár szabályait betartom és a könyvtárnak okozott kárt megtérítem.		
Dátum: <u>1952. jan. 20.</u>	<u>Regyeri Klóra</u> (alírással)	
(14 éven aluli helyett szülő aláírása)		
A könyvtáros feljegyzései		

Ez a személyi lap, amely a régi törzslap rovatait is feltünteti, kétoldalas nyomtatvány, közepén össze lehet hajtani. Hátlapján vannak a kölcsönzés lebonyolításához szükséges rovatok. Ha a hátlap betelik, a könyvtáros egy pótlapot helyez bele a megtelt személyi lapba és azon folytatja a kölcsönzést. A pótlap rovatai megegyeznek a személyi lap hátlapján levő rovatokkal és csakis ezeket tartalmazzák:

Szám	Könyvtár szám	A mű szerzője címe	As olvasó aláírása	Visszatérítési dátum
14.	10342	Essayer. Fivól Monksdől	Regyeri Klóra	1952. 1. 20.
1.	8346	Tóth I.: Munkások és a szöveg	Regyeri Klóra	1952. 1. 20.

Magán az új nyomtatványon a régihez viszonyítva több jelentős változás is van a formai változtatásokon kívül. Az olvasó aláírása átkerült a könyvkártyáról a személyi lapra. Ezzel a könyvkártya itt nélkülözhető lesz. A másik újítás az, hogy a szovjet könyvtárak mintájára az olvasók igényeit, kívánságait, fejlődését a könyvtáros a személyi lapra feljegyezheti.

Az olvasó belépési nyilatkozata is átkerült a régi törzslapról az új személyi lapra, azonban a jótállási nyilatkozat elmarad. 14 éven aluli olvasó helyett ugyanis a szülő írja alá a nyilatkozatot.

Az olvasókat a kölcsönzés határidejére figyelmeztetni kell. Ennek fontosságát

valamennyi szovjet kézikönyv is hangsúlyozza. Két eljárás lehetséges: vagy a könyvben magában tüntetjük fel a lejárat napját (»lejárati lap« beragasztása után, vagy egyszerűen belebélyegzéssel), vagy az olvasójegyen hívjuk fel az olvasó figyelmét a határidőre. Az olvasójegy egyben könyvtárlátogatási igazolvánnyal is felhasználható, sőt a könyv visszahozását is igazolni lehet vele.

Ha a lejáratot egyszerűen az előzőlapra bélyegezzük, az olvasójegy feleslegessé válik. A könyvtárosokra vár azonban annak eldöntése, hogy a könyvbe ütött bélyegzések gyakorlati haszna milyen mértékben ellensúlyozza a könyv külalakjának hátrányos megváltozását.

Azonban, ha megmaradna is az olvasójegy, a mostaninak a fele ténne csak, és csak a legfontosabb személyi adatokat tartalmazná. Elmaradna tehát a »Kölcsönzés szabályai«-nak a feltüntetése.

(Ezt minden könyvtár úgy hozhatja az olvasó tudomására, hogy a szabályokat a helyi viszonyoknak megfelelően kidolgozza és beiratkozáskor az olvasó kezébe adva megmagyarázza. Ebből a gépelt, vagy nyomtatott szabályzatból még a nagyobb könyvtárakban is elég néhány darabot készíteni. A falusi könyvtárak részére a megyei és a járási könyvtár központilag küldhet ki egy-egy szabályzatot. A bajai járási könyvtár tapasztalata azt mutatja, hogy ez a módszer a beiratkozásnak bizonyos ünnepélyesebb jellegget ad.)

A 100—500 olvasóval rendelkező könyvtárakban a beiratkozás és a kölcsönzés lefolyása a következő:

Az olvasó megismerkedik a szabályzattal, a könyvtáros kitölti a személyi lapot. Az olvasó aláírja a belépési nyilatkozatot.

Az olvasó sorszámanak feltüntetésére két üres kocka van. A második kockába csak a következő évi új sorszám kerül, ugyanis az olvasókat minden évben át kell számozni. Az olvasó sorszámat a legkönnyebben úgy állapíthatja meg a könyvtáros, hogy egy füzetet fektet fel, amelybe csak a sorszámnok és az olvasó neve kerül.

A kölcsönzéskor a könyvtáros beírja az olvasó személyi lapjára a lejárat napját, a könyv feltárási számát, a könyv szerzőjét és címét. A könyvbe beülti a lejárat bélyegzőt, vagy ha az olvasójegy megmarad, ebbe írja be a lejárat napját, vagy napjait. (Ugyanis minden egyes könyvet külön sorban kell jelezni.)

Az olvasó a személyi lapon aláírásával igazolja a könyv átvételét. A könyvtáros a személyi lapokat a lejárat napja szerint rendezli, azon belül pedig az olvasó sorszámrendjében.

A könyv visszahozásakor a könyvbe bélyegzett lejárati dátum alapján vagy az olvasójegy alapján a könyvtáros visszakeres: a személyi lapot a határidős nyilvánartásból, rekeszből. (Ha a könyvtár olvasójegyet használ, erről kézzjeggyel, vagy »vissza« bélyegzővel írja le a könyvet.)

KÖLCSÖNZÉS 500 OLVASÓ FELETT.

Az 500-nál több olvasóval rendelkező könyvtárakban, valamint az összes megyei és járási könyvtárakban a kölcsönzés a következőképpen történik:

A nyomtatványok ugyanazok, mint az előző könyvtártípusnál (100—500 olvasó), azonban ezek a könyvtárak már *könyvkártyákat* is használnak. Ezeknek a könyvtáraknak már feleletet kell adniuk arra is, hogy egy-egy könyv kinél van és mikor kerül vissza a könyvtárba. Ugyanis a különböző olvasórétegek érdeklődését bizonyos könyvek iránt a könyvek és az olvasók nagy száma miatt másként nem lehet lemérni.

A könyvkártyákra a kelezésen kívül az olvasó számát kell rávezetni és a kártyá-

kat a könyv szerzőjének betűrendjében elhelyezni.

Az olvasók sorszámának megállapításához szükséges folyószámos füzetet betűrendes mutatóval kell kiegészíteni.

Összefoglalva: Az ötszáz olvasóval rendelkező könyvtárakban a kölcsönzés *létkartonos*. Az egyik fajta karton (a személyi lap) határidő szerint rendezve figyelmezteti a könyvtárost a könyvek lejárására, amennyiben a könyvet közben nem hozták vissza.

A másik (a könyvkártya) az írók betűrendjében rendezve szükség esetén megmondja, hogy a szóbanforgó könyv kinél van és mikor kerül vissza. A kölcsönzés részletei megegyeznek a 100—500 olvasójú könyvtárak eljárásával.

Összeállította:

AZ ORSZAGOS SZÉCHENYI KÖNYVTÁR MODSZERTANI OSZTÁLYA

(Kérjük a könyvtárosokat: próbálják ki gyakorlatban a fenti új kölcsönzési eljárásokat és írják meg róla véleményüket és tapasztalataikat »A Könyvtárosnak.« Szerk.)

Könyvtárosiskolán

Alig néhány nap még és befejeződik a Népművelés: Minisztérium újpesti könyvtáros-iskolájának szeptemberben megindult, öthónapos tanfolyama, s megkezdődik az új. Meglátogattuk az iskolát, hogy elbeszélgessünk a könyvtáros-jelöltekkel a tenni munkájukról, tanulmányaikról s főként arról: mit köszönhetnek az elmúlt öt hónap munkájának, megfeszített erejű tanulásának.

Szabó Margittal, a siklói járási könyvtár munkatársával beszélünk elsőként. Szabó Margit közel két esztendeje dolgozik a könyvtári munka területén. Harmincnyolc esztendő; tizenötől harminc éves koráig, egészen a felszabadulásig háztartási alkalmazott volt — tizenöt éven át hányódott Siklós, Pécs, Budapest cseledszobáiban. Apja, aki világegyetemen mezőgazdasági cseled volt, nem is álmódható ennél szebb életet leányának — rajta kívül öt másik gyermeke éhes szájának kellett enni adjon. Szabó Margit a felszabadulás után otthon dolgozott, a falujában, magszámban; s már korán bekapcsolódott az MNDSZ munkájába. 1950-ben a helyi Népből pénztárosává lett, majd a járási közkörházba került inodakezelőként.

— Két esztendeje ismerkedtem meg közelebbről a könyvekkel — mondja elgon-

dolkodva. — Mindig is szerettem olvasni, s kevéske szabadidőmben boldogam faltam a könyveket — ha hozzájuk jutottam. Persze, elképzelhető, elvéárs, micsoda »irodalom« volt az, ami a cseledszobáig elvetődött... Ponyva és megint ponyva... Ünnepe volt, ha néha egy-egy jobb könyv is a kezembe került. A szép könyv akkor is tetszett; csak éppen azt nem tudtam volna elmondani, mi tetszik benne, s miért tetszik...

— Ezerkilencszázötvenegyben, már mint a siklói MNDSZ-szervezet titkára kaptam azt a megtisztelő megbízást, hogy kezelem a helybeli népkönyvtárat. Elhanyagolt könyvtár volt ez, megvallom; amikor átvettem, már hónapok óta szinte nem is volt gazdája. Szívós és kemény munka kellett aztán hozzá, amíg az akkori száz olvasójából ötszáz lett; s amíg a havi kölcsönzések száma 80—90-ről 1300-ra, 1400-ra emelkedett. — Elmosolyodik. — Ezt így elmondani persze eléggé könnyű; de bizony nem volt az maga a munka! Először is rendeznem kellett a kölcsönzési időt; meghatározott órákat kellett kijelölnöm, amikor az olvasók föltétlenül megtalálják; rendeznem kellett a leltárt, s csak aztán láthattam hozzá a könyvtár népszerűsítéséhez. Olvasó-ankétokat rendeztem, sorra jártam az